UNIWERSYTET OPOLSKI

INSTYTUT FILOLOGII ANGIELSKIEJ

pl. M. Kopernika 11, 45–040 Opole
tel. + 48 77 541 59 23
fax + 48 77 541 59 23
ifa@uni.opole.pl
www.ifa.uni.opole.pl

dr hab. Liliana Piasecka, prof. UO

Recenzja pracy doktorskiej mgr Anny Kiszczak

Learning from academic texts: A study of student-generated questioning in a reciprocal reading condition in EFL context

(Studium pytań zadawanych przez studentów w warunkach czytania zespołowego w kontekście nauczania języka angielskiego jako obcego),

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Haliny Chodkiewicz

Rozprawa doktorska p. mgr Anny Kiszczak wpisuje się w nurt badań nad nauczaniem i uczeniem się treści za pośrednictwem języka obcego (ang. CLIL), a w szczególności nad rozwojem wiedzy przedmiotowej na podstawie lektury tekstów akademickich. Czytanie jest jedną z podstawowych umiejętności prowadzących do rozwoju wiedzy na wszystkich etapach edukacji formalnej, w trakcie której uczniowie i studenci przetwarzają różnorodne teksty, realizując założone cele kształcenia. Wyższe etapy edukacji wymagają czytania trudnych i złożonych tekstów, co jest wyzwaniem dla studentów, zwłaszcza jeżeli teksty napisano w języku obcym. Na podstawie własnych doświadczeń nauczycielki akademickiej, rozważań teoretycznych oraz lektury badań empirycznych Autorka stwierdza, że głównym problemem, z jakim borykają się studenci wyższych uczelni jest powierzchowne czytanie tekstów, co nie przekłada się na rozwój wiedzy. Z tego względu postanowiła przeprowadzić zabieg pedagogiczny, który pozwoliłby studentom na głębsze przetwarzanie tekstów informacyjnych i – w efekcie – na rozwój wiedzy z dziedziny, której teksty dotyczą. Pani mgr Anna Kiszczak przeprowadziła badanie, którego celem było zwiększenie efektywności procesu czytania poprzez zastosowanie strategii generowania pytań przez studentów podczas pracy w zespole. Należy zatem docenić działania Autorki tym bardziej, że dotyczą one rzeczywistych problemów, z którymi zmagają się studenci (nie tylko) neofilologii. Należy także zauważyć, że jest to pierwsze tego typu badanie przeprowadzone w Polsce, ma zatem charakter prekursorski. Wszystko to pokazuje, że rozprawa będąca przedmiotem niniejszej recenzji z jednej

strony ma szansę przyczynić się do poszerzenia naszej wiedzy na temat procesów czytania w języku ojczystym i obcym w celu uczenia się treści zawartych w tych tekstach, a z drugiej podejmuje próbę rozwiązania problemu o charakterze dydaktycznym, który nie ogranicza się w żadnym razie do jednej tylko uczelni w Polsce.

Recenzowana dysertacja, napisana w języku angielskim, liczy 348 stron i składa się ze spisu treści, wykresów i tabel, wstępu, sześciu rozdziałów, bibliografii, liczącej prawie 350 pozycji, 11 załączników oraz streszczenia w języku polskim.

We wstępie Autorka uzasadnia wybór tematu rozprawy, który z jednej strony wiąże się z nauczaniem i uczeniem się treści za pośrednictwem języka obcego, z drugiej zaś z rolą czytania i strategii czytania w budowaniu wiedzy i osiągnięciu sukcesu edukacyjnego. Autorka jest w pełni świadoma tego, że wykorzystanie strategii generowania pytań przez studentów wiąże się z uwzględnieniem, między innymi, czynników językowych, psychologicznych i psycholingwistycznych, a także pedagogicznych. We wstępie naszkicowano także zawartość poszczególnych rozdziałów rozprawy.

Rozdziały I - III (w sumie 171 stron) stanowią część teoretyczną dysertacji. W rozdziale I Autorka omawia zagadnienia związane z czytaniem akademickim z perspektywy angielskiego dla celów akademickich (EAP) i angielskiego dla celów szczegółowych (ESP), wskazując na różnice w tych podejściach. W dalszej kolejności przedstawia różne typy umiejętności czytania i pisania (ang. *literacy*) a także dyskurs akademicki, cechy i strukturę tekstów informacyjnych (ang. *expository texts)* jak też ich wyróżniki językowe. Dodatkowo omawia problemy, jakie mogą się wiązać z przetwarzaniem tych tekstów. W końcowej części rozdziału znajdziemy dyskusję na temat czytania dla uczenia się oraz opis powiązanych z nim strategii.

Rozdział II poświęcono w całości strategii generowania pytań przez studentów wspólnie czytających teksty informacyjne. Autorka przedstawia wybrane taksonomie pytań, zastanawiając się przy tym, w jaki sposób rodzaje pytań wiążą się z przetwarzaniem informacji i poziomem rozumienia tekstu. Następnie szczegółowo omawia wspólne uczenie się (ang. *reciprocal teaching)* w oparciu o wybrane teksty informacyjne, co sprzyja używaniu przez studentów takich strategii jak streszczenie, pytanie, objaśnianie i przewidywanie. Celem wspólnego uczenia się nie jest jednak opanowanie strategii ale ich wykorzystanie w celu pogłębionego rozumienia tekstów. Istotną rolę w konstruowaniu znaczenia tekstu ma fakt, że studenci tworzą do niego pytania, zadają je innym studentom z grupy, odpowiadają też na pytania utworzone przez pozostałych studentów i w ten sposób wspólnie dochodzą do

zawartych w tekście znaczeń. Podkreślić przy tym należy zespołowy charakter konstruowania wiedzy.

Rozdział III zawiera przegląd badań empirycznych na temat pytań tworzonych przez studentów w języku pierwszym i drugim, a także w kontekście czytania zespołowego. Z przytoczonych badań wynika, że pytania tworzone przez badanych mają pozytywny wpływ na poziom rozumienia tekstu, a jakość tworzonych pytań wzrasta wskutek treningu w ich generowaniu. W przypadku tworzenia pytań do tekstów obcojęzycznych zaobserwowano wzrost poziomu rozumienia tekstów przez osoby, które uczestniczyły w odpowiednim treningu. Autorka zauważa, że badania dotyczące skuteczności strategii tworzenia pytań w pracy zespołowej są szczątkowe dlatego Jej badanie ma na celu uzupełnić tę lukę.. Ważny jest także Jej komentarz do badań.

Część empiryczna obejmuje rozdziały IV-VI (93 strony). Otwiera ją rozdział IV, poświęcony opisowi zastosowanej procedury badawczej. Autorka szczegółowo wyjaśnia cel badania (w zasadzie badanie to należy nazwać studium przypadku ze względu na mała liczbę badanych, którzy jednak dostarczyli bardzo dużo różnorodnych danych), przedstawia pytania badawcze, bardzo dokładnie opisuje uczestników badania (6 osób), przebieg treningu w zastosowaniu strategii tworzenia pytań do tekstów akademickich czytanych w grupie, a także sposób doboru tekstów, dla których podaje ilość słów i wskaźnik ich trudności (tzw. *readability index)*. Skrupulatnie opisuje narzędzia wykorzystane do zebrania danych (testy wiedzy, ocena efektywności wykorzystania strategii, testy czytania ze zrozumieniem, nagrania pracy studentów nad pytaniami oraz wywiady ze studentami). Badanie było zintegrowane z kursem dydaktyki języka angielskiego. Jego przebieg przedstawiono graficznie na stronie 198.

W rozdziale V Autorka przedstawia wyniki badania oraz ich dyskusję. Kolejno przedstawia wyniki testu wiedzy przed i po treningu, skuteczność, rodzaje i jakość pytań tworzonych przez studentów, wyniki testów czytania ze zrozumieniem, które wzrosły w drugiej części badania. Bardzo dokładnie analizuje pytania generowane przez badanych z punktu widzenia ich jakości (odpowiednie-nieodpowiednie, klarowne, poprawne językowo) i rodzajów (pytania o fakty, pytania opisowe, wyjaśniające, wskazujące relacje w tekście i wyrażające opinie). Analiza pytań sugeruje, że Autorka przywiązuje bardzo duże znaczenie do poprawności językowej tworzonych pytań. Następnie Autorka omawia współpracę badanych, informacje jakich udzielali sobie nawzajem na temat pytań i wynikające z tej współpracy modyfikacje pytań. Rozdział kończy podsumowanie, w którym Autorka przedstawia odpowiedzi na pytania badawcze oraz ograniczenia przeprowadzonego badania.

Rozdział VI zawiera uwagi końcowe oraz wskazówki na temat nauczania czytania akademickiego w języku drugim/obcym.

Część teoretyczna pracy została właściwie przygotowana i opracowana. Wskazuje na to, że Autorka posiada duży zasób wiedzy na temat czytania tekstów akademickich, dyskursu akademickiego oraz świadomość problemów, jakie wiążą się z przetwarzaniem informacji zawartych w tekstach pisanych. Wyczerpująco omówiła strategie czytania prowadzące do rozwoju wiedzy. Przedstawiła też liczne taksonomie pytań związanych z tekstem, co wskazuje na istotną rolę, jaką pełnią one w zdobywaniu wiedzy. Należy także podkreślić, że Autorka odwołuje się do badań empirycznych na temat roli pytań generowanych przez studentów w języku pierwszym i drugim, zarówno indywidualnie jak i zespołowo, w różnych kontekstach kulturowych. Poruszane przez Nią zagadnienia mają zatem charakter bardziej ogólny. Szczególnie ważna jest dla Niej praca studentów w zespole, bowiem ten rodzaj działania związany jest z jakością i poprawnością generowanych pytań.

Część empiryczna pokazuje, że Autorka opanowała warsztat badawczy. Przekonująco uzasadnia wybór problemu badawczego, wskazując przy tym także na jego praktyczne uwarunkowania. Drobiazgowo opisuje narzędzia badawcze oraz trening w użyciu strategii generowania pytań, który opracowała na potrzeby badania. Dołożyła wszelkich starań, aby użyte przez Nią teksty były na zbliżonym poziomie trudności. Przeprowadziła badanie podłużne, co wymagało od Niej dużej determinacji, poświęcenia i czasu, o czym świadczą choćby materiały przygotowane do treningu i zawarte w załącznikach do pracy jak też plany pracy na poszczególne sesje. Zebrała bardzo dużo różnorodnych danych, które syntetycznie przedstawiła w rozdziale V. Dołożyła wszelkich starań, aby rzetelnie ocenić pracę studentów, odwołując się do oceny niezależnych nauczycieli. Chcę także podkreślić, że przed badaniem właściwym przeprowadziła badanie pilotażowe, które miało zweryfikować przygotowane przez Nią narzędzia. Dzięki zastosowaniu tabel, schematów i wykresów dysertacja zyskała na przejrzystości.

Mimo niewątpliwych zalet, praca ma także i niedociągnięcia występujące w różnych jej częściach. Dla porządku przedstawię je w punktach:

1. Tabela 2.1 (str. 37) jest niekompletna
2. System cytowania jest niespójny. Czasami Autorka podaje źródło w formacie rok: strona, czasami zaś w formacie rok, strona. Należało to ujednolicić.
3. W rozdziale I można było połączyć podrozdziały 1.3.1 i 1.3.2 dla większej spójności wywodu.

4. Nie jestem do końca przekonana, czy uzasadnione jest włączenie do dyskusji rozważań na temat autentyczności tekstu.
5. Podrozdział 1.3.3 (*Reading to learn strategies ...)* mógł zostać włączony do rozdziału II, który w całości poświęcono strategii generowania pytań jako strategii czytania w celu zdobywania wiedzy.
6. Taksonomia celów czytania powinna, moim zdaniem, otwierać podrozdział 2.1.2. (str. 72).
7. Pod koniec rozdziału IV dobrze byłoby zamieścić informację o tym, jakie dane zebrano i jak je przeanalizowano.
8. Załącznik 9 znalazł się w treści rozdziału V – czy to chochlik drukarski?
9. Najbardziej niepokoi mnie brak interpretacji wyników w rozdziale V oraz odniesień do innych badań z dziedziny, chociaż zostały one omówione w rozdziale III.

W dysertacji pojawiają się także pewne uchybienia językowe jak np. sformułowania typu *some selected studies* ... (str. 145, 170). Moim zdaniem, *some* jest tu zbędne. Są też nieścisłości w stosowaniu właściwego szyku wyrazów w zdaniu (np. str. 30, 149), podwójne orzeczenie (np. str. 33) lub jego brak (np. str. 65). Pojawiają się także tzw. literówki. Zauważyłam także niespójności w zapisach bibliograficznych, np. stosowanie wielkich liter w tytułach artykułów i książek.

Podsumowując,

- Autorka wykazała się pogłębioną wiedzą teoretyczną w zakresie rozwoju wiedzy w oparciu o teksty akademickie oraz strategii wspierających rozumienie tekstu.
- Autorka posiada umiejętności konieczne do samodzielnego zaprojektowania i przeprowadzenia badania empirycznego oraz analizy otrzymanych wyników.
- Autorka dobrze zna zasady rządzące dyskursem akademickim.
- Autorka wykazuje duże zaangażowanie w rozwój wiedzy studentów, czego dowodzi przeprowadzone przez Nią nowatorskie badanie.
- Rozprawa dotyczy ważnych zagadnień związanych z kształceniem uniwersyteckim, a mianowicie równoczesnym rozwojem wiedzy przedmiotowej i biegłości językowej, co jest szczególnie istotne w przypadku studentów neofilologii.
- Autorka opracowała szczegółowy program treningu w wykorzystaniu strategii tworzenia pytań do tekstów przez osoby czytające te teksy. Przedstawione przez Nią pomysły mogą zostać wykorzystane do prowadzenia zajęć ze studentami jak również do kształcenia nauczycieli.

- Mimo wykazanych powyżej uchybień formalnych i merytorycznych, recenzowana rozprawa wpisuje się w istotny nurt badań nad poszerzeniem wiedzy na temat procesów czytania w języku ojczystym i obcym w celu uczenia się treści zawartych w różnorodnych tekstach akademickich.
- Tym samym recenzowana rozprawa wnosi istotny wkład w zrozumienie procesów związanych z budowaniem wiedzy oraz proponuje sposoby rozwiązania wynikających z nich problemów, np. poprzez trening w użyciu wybranych strategii czytania i rozumienia tekstu.

Zważywszy powyższą ocenę uważam, iż przedstawiona przez Panią mgr Annę Kiszczak rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim i pozwala mi wnioskować o dopuszczenie p. mgr Anny Kiszczak do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Opole, dn. 29 kwietnia, 2019 r.

Simona Przecha